

Anton Toni Klančnik, mag., UKP GPU

Tudi spolne zlorabe otrok preko interneta so globalni problem

Prispevek obravnava pregled problematike spolnih zlorab otrok preko ali s pomočjo interneta, odsev realnega stanja v družbi z globalnim vidikom. Namen prispevka je predstaviti obseg relevantnih podatkov na svetovni ravni: število uporabnikov po vsem svetu in koliko jih še bo (trendi) ter izpostavitve bistvenega vprašanja: kako bodo ti trendi vplivali na sposobnost Slovenije obvladovati tolikšno in tovrstno kriminalno količino v prihodnosti. Odpirajo se drugi informacijsko-komunikacijski trgi (Afrika, Bližnji vzhod, nekateri predeli Azije, Južne Amerike in Oceanije), storilci pa čedalje bolj uporabljajo tehnike zakrivanja sledi svojih človeka nevrednih dejanj nad otroki. Predstavljeni so tudi izsledki nekaterih, sicer številnih raziskav, ki izpostavljajo posebnosti na relaciji otroci in internet.

1 UVOD

V javnosti se pogosto pojavljajo različne interpretacije spolnih zlorab otrok na internetu. Velik del zlasti strokovne javnosti meni, da je tovrstnih zlorab otrok ogromno, da se na račun neobogljenejših otrok služi gore »umazanega« denarja, s katerim se okoriščajo kriminalne združbe v mednarodnih razsežnostih, poudarja, da je treba vzpostaviti raznovrstne oblike sodelovanja med različnimi udeleženci, ki imajo moč, pristojnost in dolžnost ukrepati ter zaščititi otroke, da se uporablja neprimerna terminologija o »otroški pornografiji« itn., manjšina pa trdi, da to sploh ni posebej pereč problem. Meni, da gre ali za neprimerna ravnanja posameznikov ali pri odkrivanju in pregonu teh dejanj za cenzuro svetovnega spleta in oviranje pravice do svobodnega izražanja. Manjšina tudi meni, da si želijo preiskovalni organi (ang. law enforcement agency) podrediti mnoga

pravila za izvajanje njihovih posebnih metod za zbiranje osebnih podatkov in različnih informacij o posameznikih. Pri tem naj bi preiskovalni organi kršili različne mednarodne standarde in nacionalna pravila o zasebnosti ljudi.¹

Po podatkih Urada ZN za droge in kriminal (UNODC) je vsako leto na svetovni splet dodanih okrog 50.000 novih podob z zlorabami otrok² (ang. Child Abuse Image). Po navedbah prijavnih točke, t. i. točk INHOPE (2009, str. 5), se je v 90-ih letih po-

¹ *In vendar ne gre za posege v legitime in legalne pravice do zasebnosti vsevprek, marveč le do tistih, ki spolno zlorablajo otroke, proizvajajo, posedujejo in distribuirajo gradivo s tovrstnimi zlorabami oziroma sodelujejo kot sotorilci, pomagači ali napeljevalci teh dejanj.*

² *The borderless crime against children.* (5. 12. 2012). http://ec.europa.eu/commission_2010-2014/malmstrom/news/what-written/archives/2012/11/20121104_en.htm (28. 7. 2013).

javila resnejša zaskrbljenost nad novimi oblikami nezakonitih internetnih vsebin, ki so jih prinesle sodobne tehnologije; izpostavljeni sta bili področji spolnih zlorab otrok na internetu in sovražnega govora.

2 STATISTIČNI PREGLED PROBLEMATIKE

Taylor in Quayle (2003, str. 194) navajata več možnih razlogov za izredno problematičnost otroške pornografije³. Najprej mora priti do spolne zlorabe, ki jo običajno storilec posname kot trofejo, da sploh nastane takšno gradivo. Potek in nastanek tega gradiva na otrocih pusti izredno globoke psihološke posledice, distribucija tovrstnih gradiv poveča dostopnost do konkretnih posnetkov spolnih zlorab, kar neizogibno pripomore k prikazovanju spolnih zlorab otrok za vedno (Taylor in Quayle, 2003, str. 194). Dodatno to lahko povzroča še cikle stalne reviktimizacije istega otroka tudi potem, ko ta že odraste, zdravljenje identificirane žrtve pa se utegne zelo podaljšati. Tudi digitalizacija je pripomogla, da je več deset let staro gradivo ponovno zaživelo, zlasti zaradi anonimne povezljivosti na vseh ravneh sodobne družbe pa je tudi »komercialna distribucija« teh gradiv razširjena bolj kot kadar koli prej in navkljub zakonskim prepovedim (ibid., str. 9 in 45).

Internet je za kriminalce (tudi pedofile) zanimiv še iz posebnega razloga: omogoča relativno visoko stopnjo anonimnosti, enostavnejši in hiter dostop do gradiva s spolnimi zlorabami otrok (ang. Child Abuse Material, v nadaljevanju: CAM), tudi lažjo sedukcijo (naivnih, manj izkušenih) potencialnih žrtev, globalno povezovanje med posamezniki s kriminalnimi interesi, pranje denarja s pomočjo elektronskih plačilnih sredstev idr. Iz lastnih izkušenj je mogoče pojasniti, da tovrstni kriminalci za svoje delovanje v internetnem okolju vse bolj uvajajo različne protiobveščevalne tehnike kot samozaščitno ravnanje pred morebitno izsleditvijo preiskovalnih agencij (prikrivanje identitete, brisanje, modificiranje digitalnih sledi, uničevanje elektronskih dokazov, posebna gesla za dostope v »skrita« oz. zaupna omrežja ipd.).

Internet je odprl (številne, op. p.) možnosti za »non-contactus« spolno nadlegovanje, kot npr. za opazovanje CAM (Merdian, Curtis, Thakker, Wilson, Boer, 2013), pa tudi za neslutene možnosti distribucije, produkcije in dostope do posebnih spletnih strani oz. omrežij (npr. dark-net, TOR) z omejenim dostopom za »povabljene« uporabnike oz. ponudnike, kjer je takšno gradivo. Samo v zadnjih nekaj letih je manipulacija s CAM postala tržna niša za »komercialni posel«, vreden več milijard dolarjev na letni ravni. Ocene o vrednostih »posla« oz. dobičkov iz teh kriminaliziranih aktivnosti se razlikujejo; po navedbah Združenih narodov (Maalla, 2009, str. 2 in 10) znašajo nekako med 3 in 20 milijardami dolarjev.

Zvezni preiskovalni urad (FBI) je ugotovil, da se je v letih med 1996 in 2005 na področju CAM izredno povečalo število njihovih aktivnosti, hkrati pa tudi sodnih postopkov. Tako so ugotovili, da je prišlo do povečanega števila odprtih primerov iz 113 na 2402 (povečanje za 2.026 %), aretacij, odkritja in vabljenja storilcev iz 68 na 1649 primerov (povečanje za 2.325 %) ter povečano število obsodb in sorodnih sodnih odločitev iz 68 na 994 primerov (povečanje za 1.312 %) (Federal Bureau of Investigation, 2006).

V študiji o aretiranih zaradi posesti CAM, ki so jo izvedli Wolak, Finkelhor, Kimberly (2005, str. 4), je bilo 40 % tistih, ki so spolno zlorabili otroke in hkrati posedovali CAM. Med aretiranimi med letoma 2000 in 2001 je bilo 83 % fotografij,

³ V nadaljevanju besedila sem ta izraz nadomestil s kratico CAM, kjer je bilo to ustrezno.

ki vključujejo otroke, stare med 6 in 12 let; 39 % jih je imelo fotografije otrok, starih od 3 in 5 let, in 19 % jih je imelo podobne dojenčkov ter malčkov, mlajših od 3 let (ibid.). Po podatkih Canadian Centre for Child Protection (Bunzeluk, 2009, str. 37) skorajda vsak deseti posnetek skrajnih spolnih zlorab prikazuje dojenčka ali otroka, ki je ravnokar shodil. Internet Watch Foundation iz Velike Britanije navaja, da so z analizo gradiv, ki so bila ob prijavi domnevno sporna, ugotovili, da kar 44 % tega gradiva prikazuje posilstva in mučenja otrok (2010, str. 14).

Ena izmed študij (Wolak et al, 2004, str. 17) je pokazala, da je od 74 % neposrednih srečan⁴ kar 93 % takšnih, ki so posledično pomenila nezakonit spolni stik med storilcem in žrtvijo. Velika večina žrtev, ki se je srečala s storilcem neposredno (83 %), je sprejela odločitev oditi kamor koli s storilcem, pogosto s storilčevim avtomobilom k njemu domov ali v hotele, trgovino, kino, restavracije. 41 % žrtev je preživelo vsaj eno noč skupaj s storilcem (ibid.). V isti raziskavi se je pokazalo, da so žrtve teh dejanj najpogosteje deklice, primarno med 13 in 15 letom starosti (75 %), ki so se predhodno srečale z odraslimi storilci (76 % teh je starejših od 25 let) v internetnih klepetalnicah (ibid.). Med mladimi imajo, npr. v ZDA, dostop do interneta kar trije od štirih (74 %), skoraj eden od treh (31 %) pa ima zagotovljen dostop kar iz svoje sobe (Kaiser Family Foundation, 2011).

Tudi v Sloveniji otroci in mladi dostopajo na internet. V raziskavi o internetu in vsakdanjem življenju slovenskih otrok in mladostnikov⁵, ki sta jo izvedli Lobe in Muha (2011), je bilo kar nekaj posebej pomenljivih izsledkov. Avtorici kot ključne ugotovitve med drugimi navajata, da internet dnevno uporablja 70 % otrok in mladih, večkrat na dan pa nekaj manj kot polovica (45 %), da je bila dnevna uporaba največja pri starejših otrocih, starih od 15 do 19 let. Skoraj dve tretjini (63 %) otrok in mladih pravi, da ima njihov mobilni telefon dostop do interneta, dobra polovica (55 %) jih je internet prvič uporabila doma, slaba polovica (46 %) pa pravi, da ima računalnik/prenosnik v svoji sobi (Lobe, Muha, 2011, str. 4).

Isti avtorici o nekaterih tveganjih otrok in mladih navajata, da polovica (51 %) mladih, starih od 11 do 19 let, še ni prejela nezaželenih spolnih komentarjev ter da so starejši otroci pogosteje deležni nezaželenih spolnih komentarjev. Največ tistih, ki so že prejeli takšne komentarje (37 %), je poskušalo blokirati vsa sporočila osebe, od katere so dobili komentar, četrtnina (24 %) jih je nezaželen spolni komentar takoj izbrisala, 13 % pa je odgovorilo s prošnjo, naj pošiljatelj neha, medtem ko je z enako žaljivim komentarjem odgovorila desetina (10 %) otrok in mladih (Lobe, Muha, 2011, str. 6). Po drugi strani pa avtorici izpostavljata, da se je malo manj kot tretjina (29 %) med otroki in mladimi, starimi med 11 in 19 let, z mobilnim telefonom že slikala brez oblek in sliko posredovala naprej. Kar 43 % dečkov in 14 % deklic je to storilo preko mobilnega telefona (ibid.).

Ob predstavljanju globalnih razsežnosti zlorab otrok preko interneta nikakor ne moremo izključiti podatkov o rabi interneta v svetovnem merilu (Tabela 1).

Tabela 1 zgolj za ponazoritev prikazuje obseg populacije v svetovnem merilu in njeno povezavo s številom uporabnikov interneta. Iz tabele izhaja, da je v Aziji in Evropi največ uporabnikov interneta v povezavi s skupnim svetovnim številom

⁴ Gre za srečanje mladoletne osebe z neznancem s svetovnega spleta.

⁵ Anketiranje je potekalo v letu 2010 (januar–april), sodelovalo je 336 dečkov (49 %) in 355 deklic (51 %), tj. 691 otrok in mladih. Med anketiranci je 148 (22 %) otrok, starih od 8 do 10 let, 225 (33 %) otrok, starih od 11 do 14 let, 179 (26 %) mladih, starih od 15 do 17 let, in 135 (20 %) mladih, starih od 18 do 19 let (Lobe, Muha, 2011, str. 16).

Tabela 1 – Statistični podatki o rabi interneta v povezavi s svetovno populacijo

Regije	Populacija (2000)	Uporabniki* interneta (2000)	Uporabniki delež (2000)	Populacija (2012)	Uporabniki* interneta (2012)	Uporabniki delež (2012)
Afrika	784.445.000	4.514.400 (0,57 %)	1,25 %	1.073.380.925	167.335.676 (15,59 %)	6,96 %
Azija	3.443.053.000	114.304.000 (3,32 %)	31,66 %	3.922.066.987	1.076.681.059 (27,45 %)	44,76 %
Evropa	796.264.000	105.096.093 (13,20 %)	29,11 %	820.918.446	518.512.109 (63,16 %)	21,55 %
Bližnji vzhod	172.120.000	3.284.800 (1,91 %)	0,91 %	223.608.203	90.000.455 (40,25 %)	3,74 %
Severna Amerika	309.631.000	108.096.800 (34,91 %)	29,94 %	348.280.154	273.785.413 (78,61 %)	11,39 %
Južna Amerika	519.143.000	18.068.919 (5,84 %)	5,01 %	593.688.638	254.915.745 (42,94 %)	10,60 %
Oceanija, Avstralija	30.393.000	7.620.480 (25,07 %)	2,11 %	35.903.569	24.287.919 (67,65 %)	1,01 %
SVET	6.055.049.000	360.985.492 (5,96 %)	100,00 %	7.017.846.922	2.405.518.376 (34,28 %)	100,00 %

* Podatki o uporabnikih interneta vključujejo tudi pravne osebe (podjetja, korporacije, gospodarske družbe, državne organe).

Vir: Združeni narodi (ni letnice) in Internet World Stats (2013)

uporabnikov glede na število prebivalcev, najmanj uporabnikov pa je v Oceaniji/Avstraliji, na Bližnjem vzhodu in Afriki (stanje v letu 2012). Posebej je treba izpostaviti, da se število uporabnikov v svetovnem merilu zelo povečuje; število uporabnikov se je povečalo iz 360.985.492 (tj. 5,96 %) v letu 2000 na 2.405.518.376 (tj. 34,28 %) v letu 2012, upoštevajoč, da se je število ljudi povečalo za 962.797.922, tj. za 13,72 %, glede na leto 2000. K tej predstavitvi se samo po sebi nakazuje novo vprašanje, kako bo na delovanje različnih sistemov po svetu v prihodnosti vplivalo »sproščanje« oz. »odpiranje« informacijsko-komunikacijskega trga v regijah, kjer internet (še) ni dostopen zaradi političnih, tehničnih in drugih ovir (Afrika, Bližnji vzhod, tudi nekateri deli Azije, Južne Amerike in Oceanije), oziroma koliko novih kriminalnih združb in kriminalitete bo to prineslo s seboj ter kako se bo lahko na to odzval globalni, regionalni in nacionalni varnostni sistem na vseh koncih sveta.

Glede na predstavljeno se nobena država ne more sama boriti proti temu zaskrbljujočemu fenomenu, saj kriminalne združbe ne poznajo meja, izkoriščajo pomanjkanje in pomanjkljive izmenjave informacij ter pravne vrzeli, ki obstajajo znotraj držav in med državami. Mednarodno sodelovanje je ključnega pomena za učinkovito preiskavo primerov spolnih zlorab otrok na spletu in boljšo identifikacijo žrtev in storilcev ter pregon storilcev.

3 POLITIČNO-STRATEŠKI VIDIKI PROBLEMATIKE (Globalno zavezništvo)

Internetne spolne zlorabe otrok predstavljajo svetovni problem: razvoj novih tehnologij, ki močno povečujejo možnosti za dostop, razširjanje in prodajo tega inkriminiranega gradiva, je prispeval k rasti tega fenomena (Maalla, 2009, str. 2). Nedvomno velja, da se morajo strokovnjaki, ki se ukvarjajo s spolnimi zlorabami otrok, vključno s sodno oblastjo, zavedati vloge, ki jo lahko internet nudi; starši se morajo izobraziti iz poznavanja varne rabe interneta; oblikovalci politik morajo biti seznanjeni v širšem kontekstu internetnih spolnih zlorab otrok, da bi

razvili poglobljene pobude; politiki morajo biti dobro seznanjeni z vzroki in posledicami vidikov novih tehnologij (Taylor, Quayle v: Jones, Skogrand, 2005, str. 6).

Na mednarodni konferenci^{6,7} strokovnjakov, oblikovalcev politik, nevladnih in mednarodnih organizacij ter predstavnikov vlad (politik) 48 držav⁸ so bili predstavljeni cilji globalnega zavezništva, in sicer združiti prizadevanja po vsem svetu za učinkovitejše zatiranje spolnih zlorab otrok na spletu kot enega izmed najhujših zločinov. Cecilia Malmström, evropska komisarka za notranje zadeve, je izpostavila, da je za vsako podobo spolne zlorabe otroka (CAM) tudi zares zlorabljen otrok. Odgovornost vseh je zaščititi otroke, kjer koli živijo, in privedi zločince pred roko pravice, kjer koli že ti delujejo. Edini način za doseg tega cilja je povezovanje v intenzivno in usklajeno ukrepanje po vsem svetu, tudi s politično zavezo k doseganju številnih ključnih političnih ciljev, vključno z bojem proti proizvodnji in izmenjavi otroške pornografije⁹ na spletu, zapeljevanju mladoletnih oseb in (spletne) otroški prostituciji, zlasti pa:

- krepitev prizadevanj za identifikacijo žrtev in zagotoviti žrtvam ustrezno pomoč, podporo in zaščito;
- krepitev prizadevanj za preiskavo primerov spolnih zlorab otrok na spletu in identifikacijo ter pregon storilcev kaznivih dejanj;
- povečati ozaveščenost pri otrocih o tveganjih na spletu;

⁶ V Bruslju, 5. decembra 2012, je prišlo do podpisa deklaracije k zavezništvu »Global Alliance against Child Abuse On-line«.

⁷ Konferenca je potekala pod visokim pokroviteljstvom Njenega veličanstva belgijske kraljice Paole.

⁸ Vse države članice EU in še 20 držav zunaj EU (Albanija, Avstralija, Kambodža, Gruzija, Gana, Japonska, Moldavija, Črna gora, Nova Zelandija, Nigerija, Norveška, Filipini, Srbija, Republika Koreja, Švica, Tajska, Turčija, Ukrajina, Združene države Amerike in Vietnam).

⁹ Uporabljen je bil neustrezen izraz »child pornography«. Pravilno strokovno izrazoslovje je bilo tudi del ekspertne diskusije te konference, kar je predstavljeno v nadaljevanju.

- zmanjšanje dostopnosti otroške pornografije na spletu in reviktimizacija otrok (Evropska komisija, 2012a).

Na isti konferenci je Eric H. Holder, generalni državni tožilec ZDA, poudaril, da gre pri spolnih zlorabah otrok za najhujša dejanja proti otrokom in človeštvu. Zato tudi ZDA pozdravljajo globalno zaveznitvo kot skupno prizadevanje vseh držav po svetu in njihovih agencij. Holder je povedal tudi, da bo ta mednarodna pobuda okrepila skupne vire, da bi čim več storilcev našli in privedli pred ustrezne pravosodne organe, da bi identificirali čim več otrok – žrtev spolnih zlorab – ter da se žrtvam zagotovi ustrezna pomoč in podpora. Poudaril je še, da se bo globalno zaveznitvo gradilo na (predhodnih) uspešnih čezmejnih policijskih operacijah, ki so razbile mednarodne pedofilske mreže in zavarovale veliko otrok po svetu. Tako so bili izpostavljeni tudi upi, da bo takšno globalno zaveznitvo pripomoglo k čim večji zaščiti otrok, odkrivanju dejanj in storilcev ter ustreznemu sodnemu pregonu (Evropska komisija, 2012b).

H globalnemu zaveznitvu so bile povabljeni vse države sveta, od katerih je na konferenci izjave o sprejemu Deklaracije o zagonu globalnega zaveznitva proti spolnemu zlorabljanju otrok na spletu podalo 48 predstavnikov vlad. Predstavniki so povedali, da se strinjajo z zaveznitvom za zaščito otrok, da je nujno mednarodno povezovanje, ki potrebuje globalni odziv, da bodo vsi imeli od tega korist (otroci bodo zaščiteni, najdene bodo žrtve, preganjani bodo storilci) in potencial (razvoj forenzične opreme in orodij, posebne programe za usposabljanje policije, tožilcev, sodstva, NVO, sociale; iskale se bodo rešitve glede dokazov, evidenc, senzibilizacija javnosti), da bo treba spremeniti zakonodajo tudi za prikrite preiskovalne ukrepe v virtualnem svetu, višje sankcije, za izvajanje analize spleta, ustanovitev in razvoj posebnih policijskih enot za to področje, da je treba govoriti o ničelni toleranci do teh dejanj, da so ta dejanja huda kazniva dejanja, da bo treba izdelati različne akcijske načrte za izvedbo globalnega zaveznitva, nameniti pozornost modusu operandi storilcev in mu pravočasno prilagoditi način dela vseh oblasti (sodne, zakonodajne, izvršilne) ter drugih pristojnosti, da bo to zaveznitvo imelo vplive na socialno stabilnost in socialni sistem, da se zavedajo zahtev za nove pristope v e-okolju, da imajo šole veliko vlogo v preventivi in vzgoji, saj je tu socialni prostor otrok, zato je treba inštruirati učitelje. Izpostavljenih je bilo še več vidikov: potrebe po materialni, tehnični, logistični podpori strokovnjakom, ki delujejo na področju spolnih zlorab otrok na internetu, da na Norveškem vzpostavljajo t. i. filtre, ki onemogočajo dostop do CAM, da imajo vzpostavljene rdeče gumbe (»report abuse«) povsod, kjer so spletne klepetalnice, in da je na takšno obvestilo takoj obveščena policija, ki mora nemudoma odreagirati. Nekateri so povedali, da imajo tudi posebno spletno stran z opozorili in prijavo, da spodbujajo prikrite preiskovalne ukrepe za to področje, drugi so izpostavili ratifikacijo Lanzarotske in Budimpeštanske konvencije, da je treba poskrbeti tudi za mednarodno zavedanje, izmenjavo izkušenj in dobre prakse, da mora biti IT-tehnologija namenjena dobrim namenom; če bo to zaveznitvo pripomoglo k zaščiti otrok in pokazalo uspehe, bo to res „prava stvar“.

Skupno stališče politikov oz. predstavnikov vlad je bilo, da so tedaj podpisali in sprejeli navedeno deklaracijo oz. zavezali partnerske države k ukrepanju.¹⁰

¹⁰ Ne dogaja se pogosto, vendar je iz političnega zornega kota zanimivo, da so se junija 2013 sestali politiki in predstavniki industrije, da bi ustavili ponudbo gradiv s spolnimi zlorabami otrok. Maria Miller, sekretarka za kulturo v Veliki Britaniji, se je sestala s predstavniki ponudnikov internetnih storitev (ISP) in ponudniki mobilne telefonije (Donalds, 2013). Navedla je, da so podobe zlorabljenih otrok grozljive, medtem ko širša javnost izpostavlja, da morajo predstavniki industrije nemudoma ukrepati (ibid.).

A ta dokument ni vse. Na strateškem nivoju za območje EU je bil sprejet tudi dokument s političnimi prioriteta EU v boju proti resnemu in organiziranemu kriminalu med letoma 2014 in 2017, kjer je – kot ena izmed devetih prioriteta – zajet tudi boj proti cyber kriminaliteti organiziranih kriminalnih skupin, ki se okoriščajo z ogromnimi kriminalnimi dobički, tovrstna kriminaliteta pa povzroča resno škodo njenim žrtvam, kot npr. spletno spolno izkoriščanje otrok (ang. online Child Sexual Exploitation). Na tej podlagi so v juliju 2013 že potekale delavnice s strokovnjaki, njihovi izsledki pa bodo služili kot podlaga za večletno strateško načrtovanje.¹¹

Politično-strateški vidik problematike je treba izpostavljati in nato tudi aktivno ukrepati na vseh nivojih: omogočiti nastanek strateških dokumentov, akcijskih načrtov in realizacijo nalog, zagotoviti finančna in tehnična sredstva za odkrivanje, pregon in preventivo na področju spolnih zlorab na internetu ter pri tovrstnih dejanjih, povezanih z internetom, redno posodabljanje (dopolnjevati) zakonodajo, ki bo omogočila ustrezne preiskave in pregon teh dejanj, usklajevati tovrstne cilje z vsemi akterji v družbi, kot npr. Millerjeva z industrijo.

4 OBSEG PROBLEMATIKE V RAZPRAVI STROKOVNJAKOV

Pred sprejemom omenjene skupne deklaracije je bil na mednarodni konferenci t. i. ekspertni del¹², na katerem so potekali tudi izmenjava izkušenj, pogledov in predavanja strokovnjakov (predstavniki kriminalističnih policij, različnih mednarodnih oz. nevladnih organizacij, akademiki, praktiki). Tako so v okviru razprave strokovnjaki poudarili vrsto težav in tematik, ki so pokazale na celovitost problema in globalne razsežnosti odkrivanja, preiskovanja in pregona kaznivih dejanj, povezanih s spolnimi zlorabami otrok na internetu.

Strokovnjaki so poudarili, da je treba upoštevati Lanzarotsko in Budimpeštansko konvencijo, biti pozoren tudi na t. i. darknet in TOR-omrežja, da je treba v ozir vzeti »običajne« spolne zlorabe otrok, da vsaka država nima dovolj tehnično-organizacijskih kapacitet, da je potreben kazenski pregon za okolja, ki omogočajo nenadzorovano rabo spletnih klepetalnic (za moderiranje in skrb zanjo naj poskrbi njen lastnik, ustanovitelj), potrebna je tudi sprememba zakonodaje glede tajnih oz. prikritih preiskovalnih ukrepov, ne sme se pozabiti na potujoče spolne prestopnike (ang. travelling sex offenders – TSO), ki so lahko tudi problem *per se*, da je veliko ključnih subjektov, ki naj sodelujejo, da je potrebna nacionalna strategija pri teh vprašanih, različni statusi kaznivih dejanj med državami, preiskovanje peer-to-peer (P2P) omrežij, da ima v nekaterih državah EU že 7-letni otrok že svoj »facebook« profil, ki jim ga vzpostavijo celo njihovi starši.

Izpostavljeno je bilo, da vsako leto potekajo t. i. varni dnevi interneta (ang. Safer internet day) po vsej EU, da morajo biti pri ozaveščanju sodelujoči tudi šolstvo, starši, mediji, predvsem

¹¹ Končna oblika strategije, sestavljena na podlagi izsledkov delavnic, ki se jih je udeležil tudi avtor prispevka, naj bi bila oblikovana v septembru 2013 pri Stalnem odboru za operativno sodelovanje na področju notranje varnosti (COSI) v Bruslju, oktobra 2013 pa tudi t. i. akcijski načrti za uresničitev strateških ciljev med državami članicami EU.

¹² Na celotni mednarodni konferenci sem aktivno sodeloval tudi avtor prispevka. V okviru ekspertnega dela sem predstavil, da je Republika Slovenija v svojo kazensko zakonodajo vnesla vrsto novosti, da imamo inkriminiran »grooming« kot kaznivo dejanje, da so se dopolnile določbe kaznivega dejanja glede izdelave, razširjanja in posesti pornografskega gradiva, da se odzivamo na medijska poročanja o tem občutljivem področju, sodelujemo tudi z NVO in drugimi institucijami, do policisti oz. kriminalisti v šolah v Sloveniji (otrokom in staršem) predstavljajo to problematiko, da je potrebno ozaveščanje staršev, saj pogosto ne vedo, kaj delajo njihovi otroci na spletu. Pritrdil sem večini ugotovitev v ekspertnem delu, saj se ni mogoče slepiti – te stvari se dogajajo tudi v Sloveniji.

pa je nujna udeležba otrok in mladine, skratka pomemben je uravnotežen pristop. Izpostavljeni so bili projekti CEOP-a iz Velike Britanije, ki ima izdelan model preventive »Crime best prevention«. Nevladne organizacije (NVO) so izpostavile možnosti, da bi lahko izvajale pregled CAM in z dogovorjenimi algoritmi definirale »hash« vrednosti, kot to počne ena NVO v ZDA, vključno z blokiranjem spornega gradiva na spletu; več udeležencev se je strinjalo, naj država poskrbi za ustrezno blokado spornih spletnih strani ter predhodno zavarovanje dokazov o obstoju teh spletnih strani in CAM.

V sklopu ekspertnega dela je bilo predstavljenih več referatov, povzetki oz. ključni poudarki so predstavljeni v nadaljevanju.

4.1 Problemski vidiki spolnega izkoriščanja otrok na spletu

V uvodnem referatu je dr. Ethel Quayle¹³ predstavila pregled razsežnosti spolnih zlorab otrok v svetu. Ocene o njihovi razširjenosti se gibljejo v razponu med 8 in 31 % pri deklicah ter med 3 in 17 % pri dečkih; 3 dečki in 9 deklic na 100 otrok istega spola je žrtev prisilnega spolnega odnosa. Izsledki nekaterih evropskih študij so pokazali, da mlajše generacije prijavljajo manj spolnih zlorab, kar naj bi kazalo na njihov upad (Finska, 2011), da je najnižja stopnja razširjenosti spolnega nasilja med najstarejšimi in najmlajšimi udeleženci, opaziti pa je visoko stopnjo spolnega nasilja pri mladih odraslih (Irska, 2011), kar 65,9 % kontaktnih spolnih zlorab nad otroki in mladostniki so izvršili drugi otroci in mladostniki, mlajši od 18 let, v primerjavi z odraslimi, ki bi ta dejanja izvrševali bodisi nad družinskimi člani bodisi zunaj družine (Velika Britanija, 2011).

Poudarila je, da predstavljeni primeri ne odražajo stanja v vseh državah EU in da nobena od teh študij ne vključuje elementov, povezanih s sodobno tehnologijo (internet). Izsledki nekaterih študij, ki vključujejo internet, so pokazali, da je 18,8 % fantov in 35,8 % deklet doživelo eno izmed oblik spletnega nadlegovanja (Danska, 2012), da je 5,6 % mladostnikov in 19,1 % mladostnic poročalo o nezaželenem spolnem napeljevanju vsaj enkrat v zadnjih šestih mesecih (Nizozemska, 2010), da je 48 % deklet in 18 % fantov doživelo neko obliko spolnega (telesnega) stika v zadnjih 12 mesecih (Švedska, 2007, 2008) ter da je kibernetška viktimizacija pogostejše prijavljena; v zadnjem letu 7,6 % moških in 18,6 % žensk (Švica, 2011).

Primerjava med prijavljeno viktimizacijo preko spleta (»on-line«) in brez njega (»off-line«) kaže, da je bila prijavljena stopnja spletne viktimizacije, ki so jo izvrševali mladostniki, nižja v primerjavi z »off-line« viktimizacijo, vendar pa so bili mladostniki, ki so bili pogosto žrtve »off-line« viktimizacije, vedno tudi žrtve spletne viktimizacije.

4.2 Identifikacija žrtev in podpora

Predstavniki norveške policije Bjorn Erik Ludvigsen¹⁴ je najprej predstavil izsek iz informativne oddaje TV-hiše ABC7¹⁵, ki je predstavila kvalitetno sodelovanje med dansko nacionalno policijo in ameriški preiskovalci (US Department of Homeland Security, Immigration and Customs Enforcement – US DHS ICE) ter kako so s pomočjo medijev in socialnih omrežij, navkljub pomanjkljivim informacijam, identificirali in aretirali

spolne prestopnike. Nadalje je spomnil navzoče na sprejeto Interpolovo resolucijo iz leta 2011¹⁶, ki je nastala v okviru 80. zasedanja Generalne skupščine ICPO-Interpol v Hanoju (SR Vietnam) in zavezala vse članice te mednarodne organizacije k boju proti spletnim spolnim zlorabam otrok v sklopu sodelovanja v globalni zakonodajni strategiji.

Omenil je, da Interpol skrbi tudi za pregled seznama najhujših spletnih strani (t. i. worst web list). Podlaga za takšno ravnanje je še ena Interpolova resolucija iz leta 2009¹⁷, ki je nastala na 78. zasedanju Generalne skupščine ICPO-Interpol v Singapurju. Zavezala je vse članice te mednarodne organizacije k boju proti spolnemu izkoriščanju otrok na spletu z uporabo vseh razpoložljivih tehničnih rešitev, vključno z blokiranjem dostopa na strani držav članic Interpola. Izpostavil je tudi pomen vključitve vseh držav članic Interpola v bazo podatkov o gradivih s spolnimi zlorabami otrok (International Sexual Child Exploitation database – ISCE db), saj bo tako možno odkriti še več zlorabljenih otrok in prijete storilce teh dejanj. Dodal je, da se v okviru vsake preiskave vsa odkrita gradiva vnesejo v ISCE db za nadaljnjo analizo. V ISCE db je bilo leta 2012 povezanih zgolj 35 držav od 158 članic Interpola. Utegne se zgoditi, da je neki storilec že obsojen in na prestajanju zaporne kazni, otrok (žrtev) pa rešen, a se bo neka preiskovalna agencija še vedno ukvarjala z njuno identifikacijo, čeprav bi vse te podatke preiskovalci dobili v navedeni bazi podatkov. V ISCE db pa je bilo vloženi več milijonov evrskih sredstev in gre za tehnološko zelo napredno zbirko gradiv (podatkov).

4.3 Spolna zloraba otrok ni otroška pornografija

Bjorn Erik Ludvigsen je predstavil neustreznost rabe termina »otročka pornografija« (ang. child pornography) in poudaril, da spolna zloraba otrok ni nikakršna pornografija. Gre za zlorabo spolne podobe otroka (ang. abuse of sexual image of a child) ali izkoriščanje (ang. exploitation), ki se ju ne sme opisovati kot pornografijo. Izraz pornografija se uporablja za posnetke sporazumnih in prostovoljnih spolnih odnosov med odraslimi, ki se praviloma zakonito distribuira-jo splošni javnosti za zadovoljevanje njenih spolnih potreb. Podobe spolnih zlorab otrok to niso, vključujejo namreč otroke, ki ne morejo dati (ustreznega, potrebnega) soglasja in ga ne bodo dali; ti otroci so žrtve kaznivih dejanj. Te podobe so pravzaprav dokumentirani dokazi o kriminaliteti v teku (otrok je spolno zlorabljen). Stroka opozarja na pomen uporabe ustreznega izrazoslovja, da ne pride do napačne interpretacije in da povsod, kjer je to možno, kljub pomanjkanju časa, pojasnijo pravilno rabo tega termina¹⁸. Kot primer je Ludvigsen navedel nekaj ustreznějšíh izrazov: gradiva ali posnetki s spolnimi zlorabami otrok (ang. child abuse material – CAM, child abuse images – CAI) oziroma spolna zloraba otrok na spletu (ang. child abuse online). O neustreznosti termina govori tudi pri t. i. (otročkem) spolnem turizmu (ang. child sex tourism); predlaga termin turistična potovanja z namenom spolne zlorabe ali izkoriščanja otrok (ang. travelling for the purpose of sexual abuse or exploitation of children). O spolnih zlorabah otrok na spletu ne smemo go-

¹⁶ Interpol Resolution AG-2011-RES-05 on combating online sexual exploitation of children through a legislative global engagement strategy; glej <http://www.interpol.int/content/download/12387/85371/version/4/file/AG-2011-RES-05.pdf> (20. 7. 2013).

¹⁷ Interpol Resolution AG-2009-RES-05 on combating sexual exploitation of children on the Internet using all available technical solutions, including access-blocking by Interpol member countries; glej <http://www.interpol.int/content/download/5272/44057/version/4/file/AGN78RES05.pdf> (20. 7. 2013).

¹⁸ Pojasnila k ustreznemu izrazoslovju so dosegljiva tudi na Appropriate terminology, <http://www.interpol.int/Crime-areas/Crimes-against-children/Appropriate-terminology> (20. 7. 2013).

¹³ Prispevek prof. dr. Ethel Quayle z univerze v Edinburgu se glasi: ang. *Child Sexual Exploitation Online – scope of the problem*.

¹⁴ Prispevek Bjorna Erika Ludvigsen, predstavnika KRIPOS-a, Norveška, ima naslov: ang. *Victim identification and assistance*.

¹⁵ Prispevek ima naslov »Child predator caught via ABC7 Facebook«, dosegljiv na povezavi: <http://www.wjla.com/articles/2012/03/abc7-exclusive-how-a-danish-detective-va-ice-agent-abc7-va-child-advocate-catch-a-child-sex-suspect-.html> (15. 3. 2012).

voriti kot o kibernetiki ali računalniški kriminaliteti, še manj o internetni kriminaliteti. Preprosto povedano: gre za spolne zlorabe otrok.

4.4 Pomoč žrtvam

V svojem referatu¹⁹ je prof. Carl Göran Svedin z univerze v Linköpingu (Švedska) poudaril pomembna vprašanja o načinu zagotovitve podpore žrtvam spolnih zlorab; izpostavil je upravičenost žrtve do pomoči, podpore. Internet lahko služi kot forum za spletne spolne aktivnosti, kot orodje za stike z otrok, tudi kot poseben proces za delovanje nad otroki (najprej za navezovanje stikov z otroki, sledi spoznavanje otroka in njegovega načina razmišljanja, hobijev, vedenja, nato vzpostavljanje zaupnega odnosa, vabljenje na srečanja in slednjič spolne zlorabe otroka; z angleško besedo t. i. grooming). Prav tako se je internet razvil v t. i. glavno pristanišče za zbiranje gradiva CAM, ki prihaja z drugih koncev sveta in prikazuje resnično spolno zlorabo otrok. Dejanje spolne zlorabe je pogost dejavnik in glavni problem, ko gre za pomoč žrtvam. Večina zlorabljenih otrok namreč ne govori o svojih izkušnjah, da bi socialna služba ali policija izvedeli za te izkušnje. Velika večina zlorabljenih otrok in njihove izkušnje so pogosto skrite pred družbo.

Pregled raziskav med letoma 1966 in 2008 je jasno pokazal, da so otroci, ki so preživeli izkušnjo spolne zlorabe, znatno dovzetnejši za številne zdravstvene težave in jih je v splošnem treba šteti za nespecifični dejavnik tveganja za psihopatologije, vključno s težavami, povezanimi s psihološkimi, vedenjskimi in spolnimi vidiki. Pregled raziskav je pokazal tudi na njihovo kasnejšo reviktimizacijo in nekatere zdravstvene težave psihičnega izvora. Iz svojih kliničnih izkušenj in raziskovalnih projektov je ugotovil, da »biti dokumentiran²⁰« dejansko poveča otroško anksioznost, njihov sram in krivdo, povečalo pa se je tudi tveganje za njihov socialni umik in razvoj socialne fobije.

Ob koncu je poudaril, da je spolna zloraba otrok pogosta, da se zelo malo otrok razkrije strokovnjakom, da je manj kot 10 % primerov »dokumentiranih«, še manj se je njihova dokumentacija razširila (npr. preko interneta), da imajo spolno zlorabljeni otroci, zlasti pa otroci, upodobljeni v tem gradivu, veliko potrebo po podpori in rehabilitaciji, da se zelo nizkemu številu otrok ponudi pomoč med forenzično (kriminalistično) preiskavo ali po njej, da je premalo enot in strokovnjakov, ki so ustrezno usposobljeni za delo na tem področju, da je zelo nizkemu številu otrok na voljo zbiranje dokazov, podprto z zdravljenjem. Da bi zagotovili pomoč otrokom, ki trpijo zaradi spolne zlorabe na spletu, potrebujemo osnovno (izhodiščno) organizacijo za vse spolno zlorabljene otroke in čas za ukrepanje (poudari tudi akcijski načrt za implementacijo Lanzarotske konvencije).

4.5 Ozaveščanje (vidik preventive)

Dr. Olha Shved je predstavila²¹ enega izmed preventivnih programov, ki se je izvajal v šolah Belorusije, Ukrajine, Ruske federacije in v Moldaviji. Projekt se osredotoča na:

- zagotovitev zaščitnega spletnega okolja za otroke v okviru izobraževanja,
- dopustitev izobraževalnim institucijam implementirati model za spletno zaščito z uporabo temeljnih politik in ponuditi kot model za ponavljanje na drugih šolah ali v regiji.

Iz njenega prispevka izhaja, da so v šolah izvajali ankete, delavnice, posebne slavnostne mimohode, izdelovali plakate, zloženke in brošure, postavili so stojnice in oglasne deske po celotnih šolah, dali na vpogled staršem, obiskovalcem, poskrbeli so za natečaj za kratke videofilme o varni rabi interneta, eseje na isto temo, gledališke predstave, z otroki in mladostniki so postavljali skupna pravila obnašanja skozi igre, kviz in risanje; izvajalci so bili otroci in mladostniki pod mentorstvom učiteljev in predstavnikov ECPAT. Izvajali pa so tudi treninge za učitelje in starše. Vsak izdelek je predstavljal kategorijo, ki je bila posebej nagrajena. Obiskali so skupno preko 10.500 šol.

Izsledki iz preventivnega projekta (ankete) so pokazali na mesta, kjer se izdeluje CAM, in sicer pri fotomodelih oz. v studiih, na zasebnih mestih (stanovanja in poletne hišice, t. i. dača), hotelih, savnah in tudi v šolah (med otroki). Pokazale so te tudi situacije, ko so bili otroci prisiljeni v izdelavo CAM (izsiljevanje otrok in nadaljnje izvajanje zlorab, »grooming«, »zabave« v šolah med spolno aktivnostjo, v manekenskih agencijah, nad otroki s posebnimi potrebami, razna prisiljenja v družini, v izmenjavi za denar ali ostalih stvari ter objava lastnih fotografij). Izsledki so pokazali tudi pomanjkljivo skrb šol za internetno pismenost in varnost.

Na podlagi izsledkov so bila sestavljena priporočila:

- varnostna spletna pravila naj se vzpostavijo predvsem z otroki in za njih v šolah;
- specifični šolski kurikuli in predpisi o uporabi interneta naj bodo sprejeti na podlagi potrjenega projekta o varnem internetu v šolah (ang. Certified safe Internet School project);
- pomembno je vzpostaviti partnerstva s starši, IT-ponudniki, policisti (v primerih kršitev), masovnimi mediji (kampanje o ozaveščanju) in izobraževalnimi oddelki; naj se implementirajo v skladu z najboljšimi interesi otrok;
- uporabi naj se interaktivne aktivnosti za otroke, dolgočasne učne ure nikakor niso primerne, vključiti je treba starše;
- v kampanje o ozaveščanju je treba vključiti otroke in mladostnike;
- v te aktivnosti je treba vključiti podjetja kot sponzorje.

4.7 Preiskava in pregon storilcev

Predstavnik GS Interpol, Michael Moran²², je poudaril potrebo za iskanje dobrih vzvodov za mednarodno sodelovanje. V ZDA je okrog 18.000 različnih preiskovalnih agencij (LEA), v EU pa samo okrog 52, zato nastajajo težave pri sodelovanju. Poleg tega se uporabljajo različni uradni kanali za obveščanje med državami o neki operaciji oz. kriminalistični preiskavi; izpostavi, da se uporabljajo diplomatski, politični, policijski, meddržavni in drugi kanali, kar zgolj slabi sodelovanje preiskovalcev.

Poleg že povedanega je predstavil tipologijo spletnih storilcev glede na vsebino in se posebej osredotočil na t. i. vrh piramide teh storilcev (g. Moran je avtor te piramide). Izpostavil je štiri skupine storilcev:

¹⁹ Naslov v originalu se glasi *Victim Assistance*.

²⁰ Izraz pomeni, da je storilec poleg neposredne spolne zlorabe otroka to dejanje še posnel in iz tega naredil gradivo s spolno zlorabo otroka.

²¹ Prispevek z naslovom *Awareness raising; sicer pa predavateljica deluje pod okriljem ECPAT International, ki je mednarodna nevladna organizacija (NVO) in mreža s sedežem na Tajskem (ustanovitev leta 1990). ECPAT je osredotočen za boj proti komercialnemu spolnemu izkoriščanju otrok, predstavniki ECPAT-a so prisotni v več kot 75 državah in sodeluje v posebni svetovalni skupini pri Ekonomsko-socialnem svetu OZN (ECOSOC). Povzeto po <http://www.ecpat.net/> (19. 7. 2013).*

²² Predstavnik je sicer pomočnik direktorja za kibernetiko varnost in kriminaliteto pri GS Interpol, predstavil pa je prispevek *Investigation and prosecution of offenders*.

- a) nezahtevni gledalci (ang. simple viewers): gre za spletne uporabnike – začetnike, ki so radovedni glede gradiv s spolnimi zlorabami otrok (CAM). Prihaja do raznih operacij, ko so npr. plačali za ogled gradiva, in se jih preganja zaradi ogledovanja ali posesti. So povsem na dnu piramide;
- b) izmenjevalci gradiv – prosto dostopni (ang. open traders): gre za spletne uporabnike – storilce kaznivih dejanj, ki razširjajo CAM preko spleta. Torej razširjajo in ne skrivajo svoje identitete; so predzadnji na piramidi;
- c) izmenjevalci gradiv – zaprti krog dostopa (ang. closed traders): gre za spletne uporabnike, ki distribuirajo nezakonite vsebine, skrbijo za visoko stopnjo varnosti in se združujejo v komunah z omejenim dostopom; v piramidi so tik pod vrhom;
- č) eksperti (ang. experts): gre za spletne uporabnike, ki so zagrizeni in zaverovani storilci. Registracijski vidik te skupine je izredno visoka stopnja varnosti (so na vrhu piramide).

Dodatna specifična skupin c in č je v tem, da se znotraj te komune pogovarjajo o svojih idejah, fantazijah glede spolnih aktivnosti z otroki, si izmenjujejo gradiva (CAM), ki so jih tudi sami posneli/izdelali. Pri njih se govori o kognitivni distorziji, medsebojno komunicirajo o teh zlorabah kot o neki povsem običajni tematiki (npr. vreme, nogomet). Pri ekspertih (č) je govor o organiziranih kriminalnih združbah, ki izvršujejo poleg zlorab otrok še druga huda kazniva dejanja – ugrabitve, pranje denarja ipd. Ravno za ti dve skupini (closed traders, experts) so nujne in neizogibno potrebne tajne, prikrite, a zakonite policijske preiskave, kar pomeni tajno dostopanje v te skupine, snemanje in zbiranje podatkov o njihovi dejavnosti, prirejene identitete tajnih policistov, ustrezno delovno okolje ipd. Preiskovalcev ne zanima, kaj je kdo jedel za zajtrk ali katero službo obiskuje, marveč njegova dejavnost v sklopu teh skupin (eksplicitne vsebine besedil, zapisov, objav, gradiva, načrtovane zlorabe, ogroženi otroci, identifikacija storilcev oz. organiziranih kriminalnih združb). Če je to preiskovalnim organom prepovedano ali zelo omejeno (oteženo), potem se bodo lahko ukvarjali zgolj s skupinama a in b. Izredno pomembno je, da se preiskuje in sodno preganja vse storilce: tudi »groomerje«, »traderje«, tiste, ki zlorablajo; to niso le skupine, gre za raznolike kriminalce (ang. diverst criminals).

Značilnost te piramide je v tem, da v višjem rangu, kot so storilci, naprednejši so v svojem delovanju, uporabljajo napredno tehnologijo in znanja ter skrbijo za čim višjo stopnjo zaščite.

V okviru skupin c in č je izpostavil operacijo Lamanar (Nova Zelandija), kjer so preiskovalci prikrilo ukrepali v socialnem omrežju Facebook, ki je ob sodelovanju preiskovalcev iz ZDA ustrezno blokiralo dostope. Toda storilci so si hitro »zgradili« novo spletno mesto, kjer so nadaljevali s svojimi aktivnostmi. Preiskovalci so ustrezno evidentirali in analizirali podatke ter nato imeli sklenjen krog 400–500 osumljencev, skupine »closed traders«. Preiskovalci iz NZ in ZDA so tako rešili 12 otrok. Podobno je bilo pri operacijah Mayosis in Falco.

G. Moran je sklepno poudaril, da sleherna država potrebuje mednarodne instrumente za dostopanje do informacij o osnovnih naročnikih, predane ekipe policistov in tožilcev, mednarodne standarde za prikrite spletne preiskave, mednarodne postopke za vzpostavitev skupnih preiskovalnih ekip ter mednarodne standarde o obveznem prijavljanju spolnih zlorab otrok na spletu od industrije (zasebni sektor).

4.8 Zmanjševanje dostopnosti gradiva s spolnimi zlorabami otrok

Michelle K. Collins²³, predstavnica nevladne organizacije NCMEC, je povedala, da delujejo v multivariantnih pristopih ter izvajajo različne ukrepe, kot so: blokiranje in filtriranje spletnih strani, sprejem obvestil in obveščanje o odstranjevanju spornih vsebin s spleta, izvajanje prostovoljne iniciative (npr. photo DNA), sprejemanje prijav od podjetij ter njihovo posredovanje pristojni preiskovalni agenciji.

Glede blokiranja in filtriranja je povedala, da spletne družbe zavračajo uporabnikove možnosti za dostop do CAM. To deluje tako, da ta družba skrbi za pregled spletnih lokacij (spletni portali, novičarske skupine), ki vsebujejo sporno vsebino, in nato reducirajo možnosti uporabnikom, da imajo vpogled v to vsebino. Različni sezname pa so dopolnjeni z informacijami preiskovalnih agencij in nekaterih NVO (npr. Interpol, IWF, kanadski center za zaščito otrok, NCMEC idr.).

Spletna družba (podjetje) je bila opozorjena na najdbo CAM, ki gostuje v njihovem omrežju. Nekateri INHOPE organizacije s svojo vročo linijo (včasih pa kar preiskovalne agencije) posredujejo e-poštno obvestilo podjetjem in od njih zahtevajo odstranitev spornih oz. nezakonitih vsebin. Pri njih to deluje tako, da že podjetje samo odreagira ob najdbi spornega gradiva ter poskrbi za odstranitev z njihovega strežnika, da to ni več dosegljivo javnosti. V razmislek ponudi pobudo, da je treba upoštevati ustrezno zakonodajno definicijo CAM-a, da se je ta rešitev o odstranjevanju vsebin izkazala za uspešno v ZDA (v zadnjih dveh letih je od NCMEC preko 1000 podjetij prejelo obvestilo o skupno več kot 17.000 aktivnih spletnih straneh s sporno vsebino – CAM, odstranjevanje je bilo v 100 % uspešno, povprečen čas odstranitve pa 3 dni).

Dodatno je predstavila platformo delovanja v ZDA od prve informacije do odstopa prijave pristojni preiskovalni agenciji (neka družba/podjetje najde CAM, kar prijavi preko spleta NCMEC; prijava dobi ustrezno stopnjo prioritete; analitiki NCMEC pregledajo in vsebinsko ovrednotijo; z vsemi potrebnimi informacijami se posreduje prijava pristojni preiskovalni agenciji). Pomembno je, da podjetje odstrani nezakonite vsebine pred javnostjo in nato prijavi »incident«. NCMEC prejme prijavo kot centralizirana institucija, ki je seznanjena glede pristojnosti preiskovalnih agencij, in sama posreduje ustrezno prijavo (kot že predstavljeno) preiskovalni agenciji, da se izogne zmešnjavi.

Predstavila je tudi težave pri pregledovanju spornih oz. domnevno spornih spletnih strani. V letu 2012, od 1. 1. do 23. 11., so prejeli 313.819 prijav o spletnih straneh z domnevno sporno vsebino. Od tega je bilo za 23 % takoj jasno, kdo je pravi lastnik/skrbnik spletne strani, pri ostalih pa ne. Dodatno je izpostavila verodostojnost oz. pomanjkljivost podatkov v okviru »whois« podatkovnih baz, po drugi strani pa je več kot očitno, da lastniki spletnih strani na spletu delajo, kar hočejo.

5 SKLEP

Že diagonalni pregled te problematike kaže, da so spolne zlorabe otrok na internetu resen problem sodobne družbe. Zavedanje, da se današnje generacije rodijo, igrajo, učijo in odraščajo vzporedno z naprednimi informacijsko-komunikacijskimi tehnologijami (v nadaljevanju: IKT), utegne

²³ S prispevkom *Reducing the availability of child pornography* je zastopala stališča nevladne organizacije National Center for Missing and Exploited Children (NCMEC), ki ima od ameriškega kongresa podeljeno pristojnost za izvajanje specifičnih nalog, usmerjenih k preprečevanju in sodelovanju s preiskovalnimi agencijami na področju spolnih zlorab otrok na spletu. So tudi osrednja točka pri vprašanjih, povezanih s pogrešanimi in spolno izkoriščanimi otroki za ZDA.

dati ustrezno podlago za vse nadaljnje razprave o kompleksnih vprašanjih. Govor je o načinu, obsegu in vrsti zaščite otrok pred številnimi pastmi interneta, četudi ima internet pozitivne lastnosti. Ob tem je treba upoštevati že znani sociološki pogled o človeku kot družabnem bitju, ki je v sklopu svojih primarnih potreb primoran komunicirati z drugimi člani svoje vrste.

Odgovor se ponuja sam po sebi: otrokom omogočiti ustrezno participacijo v igri, ustvarjanju in odraščanju z IKT, upoštevajoč sorazmernost teh participacij njihovi sposobnosti razmišljanja, odločanja in razumevanja posledic njihovih ravnanj. Hkrati pa tudi njihovim skrbnikom dati na voljo vse možnosti, da bodo znali racionalno in ustrezno poskrbeti za otrokovo zasebnost, dostojanstvo, varnost in njegov nemošen celostni razvoj. Z znanjem in simbiozo je to mogoče.

Ob morebitnem neznanju skrbnikov, njihovem strahu pred IKT ali če kot skrbniki odpovedo, pa naj dobijo ustrezne informacije, orodja, mehanizme, svetovanja, podporo in pomoč od vzgojno-izobraževalnih institucij, socialnih služb, nevladnih organizacij, IKT - strokovnjakov, zdravstvenih delavcev. V skrajnih situacijah, ko bi skrbniki odpovedali (npr. otroci bi postali žrtve spletnih plenilcev), pa tudi z drugimi pristojnimi agencijami in državnimi organi (preiskovalci, tožilci, sodniki).

Nikakor ne gre spregledati, da se IKT razvija naprej, da ves svet (še) ni priključen v t. i. globalni virtualni svet in da so odprta še mnoga pravna vprašanja o varni, dostojni in poštenu rabi interneta (zasebnost, varstvo osebnih podatkov, spletne goljufije, vohunjenje, svoboda govora, osebne pravice in integriteta, avtorske in materialne pravice, delovanje kriminalnih združb), pa tudi o širših družbenih in filozofskih vprašanjih (odnos virtualnega in realnega sveta, vloga interneta v vsakdanjem življenju posameznih generacij idr.).

Kako utegne predstavljeni globalni oziroma mednarodni vidik spolnih zlorab otrok vplivati na Slovenijo in kako naj se odzove država, pa nekoliko več morda že v naslednjem prispevku.

6 LITERATURA

- Bunzeluk, K. 2009. Child Sexual Abuse Images: An Analysis of Websites by CyberTip.ca. Canadian Centre for Child Protection. Dostopno na: http://www.Cybertip.ca/pdfs/Cybertip_researchreport.pdf (12. 7. 2013).
- Evropska komisija (2012a). Declaration on the Launch of the Global Alliance against child sexual abuse online, press release. Dostopno na: http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-12-944_en.htm (29. 7. 2013).
- Evropska komisija (2012b). Global alliance to fight online child abuse. Dostopno na: http://ec.europa.eu/commission_2010-2014/malmstrom/news/archives/2012/12/20121204_en.htm (29. 7. 2013).
- ECPAT International, End of child prostitution, child pornography and trafficking of children for sexual purposes, predstavitve. Dostopno na: <http://www.ecpat.net/> (19. 7. 2013).
- Federal Bureau of Investigation (2006). Innocent Images National Initiative Statistical Accomplishment. Dostopno na: <http://www.fbi.gov/news/stories/2006/february/innocent-images-statistics> (22. 7. 2013).
- INHOPE 2009, INHOPE Public Report 2009. Dostopno na: http://www.inhope.org/Libraries/Annual_reports/2009_INHOPE_Annual_Report.sflb.ashx?download=true (27. 7. 2013).
- Internet Watch Foundation. 2010. Internet Watch Foundation 2009 Annual and Charity Report. Dostopno na: http://www.iwf.org.uk/assets/media/annual-reports/IWF_2009_Annual_and_Charity_Report.pdf (26. 7. 2013)
- Internet World Stats (2013). World internet usage and population statistics. Dostopno na: <http://www.internetworldstats.com/stats.htm> (28. 7. 2013).
- Interpol, Appropriate terminology. Dostopno na: <http://www.interpol.int/Crime-areas/Crimes-against-children/Appropriate-terminology> (20. 7. 2013).
- Interpol, Resolution no. AG-2009-RES-05 on combating sexual exploitation of children on the Internet using all available technical solutions, including access-blocking by Interpol member countries. Dostopno na: <http://www.interpol.int/content/download/5272/44057/version/4/file/AGN78RES05.pdf> (20. 7. 2013).
- Interpol, Resolution no. AG-2011-RES-05 on combating online sexual exploitation of children through a legislative global engagement strategy. Dostopno na: <http://www.interpol.int/content/download/12387/85371/version/4/file/AG-2011-RES-05.pdf> (20. 7. 2013).
- Kaiser Family Foundation & International Communications Research. 2011. Generation Rx.com: How Young People Use the Internet for Health Information. Dostopno na: <http://www.comminit.com/?q=global/node/1862> (27. 7. 2013).
- Lobe, B., Muha, S. (2011). Internet v vsakdanjem življenju slovenskih otrok in mladostnikov. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana: Mladi na netu.
- Maalla, N. M. (2009). Promotion and protection of all human rights, civil, political, economic, social and cultural rights, including the right to development, Report of the Special Rapporteur on the sale of children, child prostitution and child pornography. Združeni narodi. Generalna skupščina. Svet za človekove pravice. Dostopno na: <http://www.refworld.org/cgi-bin/txis/vtx/rwmain?docid=4ab0d35a2> (27. 7. 2013).
- Malström, C. (2012). The borderless crime against children. Dostopno na: http://ec.europa.eu/commission_2010-2014/malmstrom/news/what-written/archives/2012/11/20121104_en.htm (28. 7. 2013).
- Merdian, H. L., Curtis, C., Thakker, J., Wilson, N., Boer, D. P. (2013). The three dimensions of online child pornography offending, Journal of Sexual Aggression, Vol. 19, Iss. 1.
- Taylor, Max in Ethel Quayle. 2003. Child Pornography: An Internet Crime. East Sussex: Routledge.
- Taylor, M., Quayle, E., Child Pornography – An Internet Crime. V: Jones, V., Skogrand, E. (2005). Position Paper regarding online images of sexual abuse and other Internet-related sexual exploitation of Children, Save the Children Europe Groupe. Dostopno na: <http://www.childscope.net/2009/httpdocs/publications/2db2aa03d8bf3530d93306f887dbce92.pdf> (28. 7. 2013).
- TV-družba ABC7 (2012). Child predator caught via ABC7 Facebook, video. Dostopno na: <http://www.wjla.com/articles/2012/03/abc7-exclusive-how-a-danish-detective-va-ice-agent-abc7-va-child-advocate-catch-a-child-sex-suspect.html> (15. 3. 2012).
- United Nations, Department of Economic and Social Affairs (ni letnice). Population in 1999 and 2000: all countries. Dostopno na: <http://www.un.org/popin/popdiv/pop1999-00.pdf> (28. 7. 2013).
- Wolak, J., Finkelhor, D., Kimberly J. M. (2004). Internet-initiated Sex Crimes against Minors: Implications for Prevention Based on Findings from a National Study, Journal of adolescent health, 35 (5), str. e11–20.
- Wolak, J., Finkelhor, D., Kimberly J. M. (2005). Child Pornography Possessors Arrested in Internet-Related Crimes: Findings from the National Juvenile Online Victimization Study. National Center for Missing & Exploited Children.

Foto: Anita Kovačič, SOJ SGDP GPU